

Keinoja arjen haastaviin tilanteisiin

Päivi Norvapalo, ohjaava opettaja
KM, erityisopettaja, työnohjaaja story, fysioterapeutti

Hyvä Alku luento 90 min

Päivi Norvapalo

1

Sisältö

- Mitä koemme haastavaksi käyttäytymiseksi?
- Haastavan käyttäytymisen syitä
- Miten haastavaa käyttäytymistä voidaan ennaltaehkäistä?

2

Tarkoitus ja tavoitteet

Kasvattaa taitoja ennaltaehkäistä haastavaa käyttäytymistä sekä tunnistaa haastavan käyttäytymisen syitä. Löytää keinoja vaikuttaa haastavan käyttäytymisen syihin.

Odotukset: Mitä toivot oppivasi?
Kirjoita itsellesi ylös. 2-3 min

3

Haastava käyttäytyminen

- Mitä meistä kukin kokee haastavaksi käyttäytymiseksi? Mieti millaista haastavaa käyttäytymistä olet kohdannut.
- Ollaanko työyhteisössä samaa mieltä?
- Johdonmukaisuus lapsen ohjaamisessa/opettamisessa?

Päivi Norvapalo

4

Haastava käyttäytyminen

- haastavaan käyttäytymiseen keskitytään, jos se merkittävästi vaikeuttaa uusien taitojen oppimista, sosiaalista kehittymistä tai aiheuttaa vakavaa vaaraa
- kaavamainen ja omituinen käyttäytyminen saatetaan kuvata haittaavaksi, sellaiseen ei ensisijaisesti puututa
- erikoinen käyttäytyminen usein vähenee itsestään, ymmärryksen ja kykyjen karttuessa ja mielekkään tekemisen lisääntyessä

5

Perusta toiminnalle

- käyttäytymisellä on omat tunnistettavat syynsä
- ei ole olemassa henkilöä, joka AINA käyttäytyy tietyllä tavalla, esim. haastavasti - seuranta, analysointi
- käyttäytymisen syyt liittyvät hyvin usein (lähes aina) ympäristöön ja opetusjärjestelyihin/arjen järjestelyihin -> Näihin voimme vaikuttaa

Päivi Norvapalo

6

VOIDAANKO ENNALTAEHKÄISTÄ?

- huomio on suuri käyttäytymisen vahvistaja
- huomiota saa käyttäytymällä ei-toivotusti
- miten vahvistaa ja huomioida toivottavaa käyttäytymistä?
- rajataan oudot käyttäytymispiirteet aikaan, paikkaan ja muotoon niin ettei niistä ole sosiaalista haittaa
- sovitaan millaista käyttäytymistä odotetaan, mitä siitä seuraa

Päivi Norvapalo

7

Käyttäytymisanalyysi?

- Tieteenala, jonka kautta selvitetään, miksi joku käyttäytyy näin / mikä käyttäytymisen aikaansaa / mikä muuttaa käyttäytymistä
- Käyttäytymisanalyysi on tiedonkeräämistä: tilanne, ongelmien syntyhistoria, ylläpitävät tekijät
- Funktionaalinen käyttäytymisanalyysi: pyritään käyttäytymisen ymmärtämiseen sitä säätelevien tekijöiden kautta
- Käyttäytymistä koskevaa tietoa kerätään useista lähteistä... tiedon pohjalta suunnitellaan interventio
- Tavoitteena on ymmärtää miksi ihminen toimii kuten toimii

8

Käyttäytymisanalyysi/ Funktionaalinen analyysi

- Käyttäytymisen kuvaileminen
- Käyttäytymiseen johtavien syiden selvittely
- Tilanteet, jossa käyttäytymistä esiintyy
- Käyttäytymisen syiden tunnistaminen: mikä seuraus ylläpitää käyttäytymistä?
- Käyttäytymisen teho / hyöty käyttäytyjälle
- Käyttäytymisen historia / tukitoimet aiemmin

Päivi Norvapalo

9

SEURANTAA SYYN ETSIMISEEN

PV	KLO	MITÄ TAPAHTUI?	KETÄ LÄSNÄ?	MITÄ SEURASI?	OLETETTU SYYY?

Päivi Norvapalo

10

Tärkeää

- mikäli lapsella ilmenee haastavaa käyttäytymistä, kaikkein tärkein on miettiä seuraavaa:
OLENKO PYRKINYT ENNALTAEHKÄISEMÄÄN HAASTAVAA KÄYTTÄYTYMISTÄ SEURAAVIN KEINOIN TAI VÄHENTÄMÄÄN HAASTAVAA KÄYTTÄYTYMISTÄ NÄILLÄ?

Päivi Norvapalo

11

- Vai ajattelenko, että vain lapsen pitää muuttaa käyttäytymistään, mutta minun ei?
- Kumman tulisi olla joustavampi muuttamaan asioita - minun vai lapsen, jolla on tuen tarvetta?
- Kummalle on helpompaa miettiä syitä ja seurauksia?

Päivi Norvapalo

12

Ennaltaehkäisevä toiminta

1. Ymmärtääkö lapsi mitä kerrot tai haluat? Ymmärrätkö sinä mitä hän haluaa tai kertoo? (Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiokeinot, maahanmuuttajalapset jne.) Toimiiko eri ympäristöissä kaikkien kanssa?

Päivi Norvapalo

13

2. Ennaltaehkäisevä toiminta: Selkeyttä ja strukturoi

Päivi Norvapalo

14

Strukturointi

- Ympäristön ja tilan jäsentäminen:
 - mihin riisun ulkovaatteet, mistä näen mitä tänään tapahtuu jne.
- Ajan jäsentäminen:
 - mitä, missä, milloin, kuinka kauan, mitä seuraavaksi
- Tehtäväjärjestys
- Henkilöiden jäsentäminen

Päivi Norvapalo

15

Aika

Päivi Norvapalo

16

Päiväjärjestys

Päivi Norvapalo

17

Lukujärjestys (OPPIAAN NIMI) 12.8.2013 - 13.10.2013 (1. jaksot)					
klb	Maanantai (8 - 15)	Tiistai (8 - 14)	Keskiviikko (8 - 14)	Torstai (8 - 14, 45)	Perjantai (8 - 14)
8:00	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Englantia / Tans. Aul. - luokka	Englantia / Englantia N. 102 (11 min)	Historia / Tans. Aul. - luokka	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
8:45	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti
9:00	Aidokkaiden / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Englantia / Tans. Aul. - luokka	Englantia / Tans. Aul. - luokka	Historia / Tans. Aul. - luokka	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
9:45	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti
10:00	Maanantai / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Maanantiaika / Käsi Laitteen, N. 102	Maanantiaika / Käsi Laitteen, N. 102	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
10:30	Ruokailu ja viihtyminen	Ruokailu ja viihtyminen	Ruokailu ja viihtyminen	Ruokailu ja viihtyminen	Ruokailu ja viihtyminen
11:00	Maanantai / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Maanantiaika / Käsi Laitteen, N. 102	Maanantiaika / Käsi Laitteen, N. 102	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
12:00	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti
12:35	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Englantia / Tans. Aul. - luokka	Englantia / Tans. Aul. - luokka	Historia / Tans. Aul. - luokka	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
13:00	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti	Välitunti
13:35	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
14:00	Välitunti (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
14:35	Tuokiosuunnitelma (11 min), Aul. - luokka			Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
15:00	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)			Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)
15:45				Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)	Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)

Huom: 1. jakson ohjelmassa (11 min) on mukana myös 15 min koulun koulun. Muista säännösten mukaisesti koulun koulun. **Kokoukset / Käsi Laitteen, N. 102 (11 min)**

Päivi Norvapalo

18

VALTERI

- XXX:n AAMUTOIMET
- KLO
 - kännykkä herättää
 - sängystä ylösnousu
 - WC:ssä käynti
 - aamupalan syönti
 - pukeminen (eilen illalla valitut vaatteet)
 - mikäli aikaa niin voi lukea
 - ulkovaatteiden pukeminen
 - linkille lähtö tai pyörällä kouluun

Päivi Norvapalo

19

Ennaltaehkäisevä toiminta

3. Ymmärtääkö lapsi mitä häneltä odotetaan? (konkretian taso - säännöt, ohjeet riittävän visuaalisesti)
4. Mielekäs opetussuunnitelma/ päivän sisällön mielekkäys opetuksessa ja kotona; Mitä päivään oikeasti sisältyy?
5. lämmukaisuus päivän toiminnoissa ja opetussuunnitelmassa? Onko tarjottu muuta kuin entistä?

Päivi Norvapalo

VALTERI

20

VALTERI

- asioista voidaan sopia kuvin tai kirjoitetuin sopimuksin henkilön kanssa
- Esimerkiksi:
 - ensin työ - sitten palkkio
 - ensin suihku - sitten iltapala jne.

Päivi Norvapalo

21

VALTERI

Päivi Norvapalo

22

Ennaltaehkäisevä toiminta

6. Opetusmateriaalin vaihto (tarkkaavaisuus, motivaatio)
7. Valinnan mahdollisuudet (materiaalit, oppiaiheet, vaikuttaminen)
 - Mitä hän saa ja voi valita? Osaako hän valita?
 - Tulisiko sitä harjoitella? Tärkeää on saada valita itse!

Päivi Norvapalo

VALTERI

23

Ennaltaehkäisevä toiminta

8. Huomio myönteiseen käyttäytymiseen, palkitaanko onnistumisesta (sopimukset)
 - PALKITTAAN ALUKSI KONKREETTISESTI
 - SELKEÄ PALKKIO, YKSILÖLLISYYS
 - ÄLÄ PALKITSE HÄIRIÖKÄYTTÄYTYMISTÄ
 - PALKKIO ANNETTAVA HETI ALKUUN
 - PALKKIOTA VOI OPETELLA KERÄÄMÄÄN
 - JATKUVASTA PALKITSEMISESTA OSITTAISEEN -->PALKKION HÄIVYTYYS

Päivi Norvapalo

VALTERI

24

9. Mielitymykset, mielenkiinnon kohteet hyödynnetäänkö niitä? Saako tehdä asioita, joista pitää?
10. Onko pari- ja/tai ryhmätyöskentelyä säännöllisesti kykyjen mukaan, annetaanko mahdollisuutta harjoitella? Vai pitääkö olla valmis osaaaja?

Päivi Norvapalo

25

Ennaltaehkäisevä toiminta

11. Harjoittelemmeko erilaisissa paikoissa käyntiä?
12. Erilaiset oppimistyylit (havainnointi); muistammeko toimia hänen kanssaan niin kuin hän oppii esim. visuaalisesti

Päivi Norvapalo

26

Ennaltaehkäisevä toiminta

13. Toivotun käyttäytymisen opettaminen ja mallin näyttäminen; olemmeko muistaneet mallintaa miten on tarkoitus toimia? Tietääkö hän kuinka tulisi toimia?
14. Liikunnan harrastaminen (energian purkaminen mielekkäästi, ajankäyttö) Liikkuuko saman verran kuin ikäisensä?

Päivi Norvapalo

27

Ennaltaehkäisevä toiminta

15. Mielekäs vapaa-ajan toiminta; pitääkö kukaan vain oleilusta?
16. Aistien yli- ja aliherkkyydet; pitääkö hänen olla koko ajan pingottuneena
- Millaisia aistien ali- ja yliherkkyyksiä olet kohdannut ja millaisin keinoin olet helpottanut tilannetta?

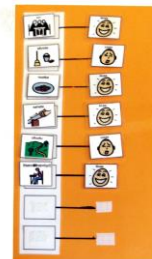
28

17. Tunteet

- Tunteiden näyttäminen/käsitteleminen; onko tunnetaitoja harjoiteltu (tunnistaminen, nimeäminen, toisesta tunnistaminen, tunteiden säätely jne.)
- Mitä keinoja meillä on purkaa tunteitamme?
- Miten lapsi purkaa tunteitaan?
- Kenen kanssa hän jakaa tunteitaan?

29

30

Ennaltaehkäisevä toiminta

18. Eri ympäristöjen välinen aito yhteistyö; onko eri paikoissa erilaiset säännöt ja tavat toimia?
19. Lepo/rentoutuminen, onko riittävästi esim. aistikuormituksen jälkeen; Nukkuuko lapsi riittävästi? Unenlaatu? Osaako rentoutua?
20. Lääkitys, sairaudet ym. lääketieteelliset asiat, varsinkin jo käyttäytyminen muuttuu äkillisesti

Päivi Norvapalo

31

- 21. Tietääkö hän olevansa arvokas ihmisenä kaikesta käyttäytymisestäään huolimatta? Saako hän rakkautta/aitoa välittämistä myös niinä päivinä kun on käyttäytynyt haastavasti ja ollut peloissaan itsekin?
- 22. Tietääkö hän mahdollisesta omasta erityisyydestään? Tietääkö hän mitä vahvuuksia ja pulmia hänellä on? Vai tietävätkö vain kaikki muut?
- 23. Onko muutoksia ollut liikaa? Onko hän stressaantunut? Mitä tulisi lisätä ja mitä poistaa, jotta stressaavat tekijät vähenisivät?

Päivi Norvapalo

32

- 24. Onko hänellä mahdollisuus mennä rauhoittumaan rauhalliseen paikkaan, silloin kun hän tunnistaa itsessään hermostumisen merkkejä? Mahdollisuuksien paikka☺
- ANNA AIKAA JA ANNA TILAA!

Päivi Norvapalo

33

Miten käyttäytymiseen vaikutetaan

1. Haasteellisen käyttäytymiseen selkeä määrittely
 - useat henkilöt samaa mieltä käyttäytymisestä
 - yksityiskohtainen

Päivi Norvapalo

34

Miten käyttäytymiseen vaikutetaan

2. Käyttäytymisen syyn arvioiminen
 - ympäristömuuttujat (edeltävät/seuraavat)
 - keinojen valinta perustuu käyttäytymisen syyn ymmärtämiseen
 - tehokas (havainnointi, haastattelut, järjestelmällinen ympäristömuuttujien muokkaus)

Päivi Norvapalo

35

Miten käyttäytymiseen vaikutetaan

3. Seurantajärjestelmän kehittäminen
 - käyttäytymisen määrittely mitattava (kuinka usein, kesto, reaktioiden välinen nopeus)
 - miten kirjaat
 - kuka kerää tiedot
 - tiedon analysointi
 - tiedon arviointi

Päivi Norvapalo

36

Miten käyttäytymiseen vaikutetaan

4. Keinon valitseminen
 - riippuu käyttäytymisen syystä
 - tarpeeksi pitkään
 - johdonmukaisesti
 - myönteisen käyttäytymisen vahvistaminen
5. Valitun keinon vaikutusten seuraaminen

Päivi Norvapalo

37

Keinot (interventiot)

Mikäli käytössä on kaikki ennaltaehkäisevän toiminnan asiat (edellä) ja haastavaa käyttäytymistä edelleen esiintyy, on valittava käyttäytymisen syyn mukaisesti oikea interventio, mutta muistettava, että se vaikuttaa vain sillä kerralla eikä poista haastavan käyttäytymisen syytä

Päivi Norvapalo

38

INTERVENTIO

- Mikä valitaan? Riippuu käyttäytymisen funktiosta... johdonmukainen, pitkäaikainen ja samalla myönteistä käyttäytymistä vahvistetaan...
- 1. sammuttaminen
- 2. muun käyttäytymisen vahvistaminen ja haastavan käyttäytymisen sammuttaminen samanaikaisesti
- 3. time-out toiminnan pysäyttäjänä
- 4. kirjalliset sopimukset: mikä on ehdottomasti kiellettyä
- 5. oman toiminnan tarkkailu
- 6. uuden toiminnan harjoittelu, jolla sama funktio kuin ei-toivotulla
- 7. ennakointi, kriisisuunnitelma, valintojen teko
- 8. rentoutuminen, liikunta
- 9. huomion suuntaaminen muuhun
- 10. sosiaaliset tarinat, muistutukset "saan mennä tilasta käytävään, jos en kestä melua"

Päivi Norvapalo

39

Haastava tilanne - hallittu kohtaaminen

Tunteet tarttuvat

Hillitse oma tunnetilasi

Puhu rauhallisesti, hitaammin, matalammin

Älä lähde mukaan valtataisteluun

Anna lapselle muuta ajateltavaa

Päivi Norvapalo

40

Työkalupakkimme varusteet:

- Asennetyökalut: tieto, kunnioitus, ymmärrys, joustavuus, kärsivällisyys, vaihtoehtoiset toimintatavat, erilaiset ajattelutavat, positiivisuus
- Liikuntatyökalut
- Rentoutustyökalut
- Sensoriset työkalut
- Sosiaaliset työkalut
- Tunnetyökalut

Päivi Norvapalo

41

42

Reflektio, palaute

- Pääsitkö tavoitteeseesi mitä odotit?
- Mikä kolahti tällä kertaa sinuun?

